

**Dr. Samir Aličić**  
Vanredni profesor  
Univerzitet u Istočnom Sarajevu  
Pravni fakultet  
samiralicic1@gmail.com

UDK 347.232.5(37)  
347.232.5(497.6)  
Izvorni naučni rad

## **ODREDBE ZAKONA O STVARNIM PRAVIMA FEDERACIJE BiH O PRIRAŠTAJU ZEMLJIŠTA U SVJETLU RIMSKOG PRAVA**

### **Sažetak**

*Predmet rada su pravila o sticanju vlasništva priraštajem (accessio) zemljišta sistematizirana u članu 65 Zakona o stvarnim pravima Federacije BiH. Autor ih podvrgava ontološkom tumačenju, u izvornom kontekstu koji su ova pravila imala u rimskom pravu u kojem su nastala, sa ciljem da ponudi moguća rješenja za različite situacije koje mogu nastati u sudskoj praksi, a koje slovom Zakona nisu izričito regulirane.*

*Autor predlaže, pored ostalog, sljedeće: da se pod pojmom riječne obale podrazumijeva najviša linija vodostaja rijeke u koritu; da se ne dopusti pravo priraštaja na riječnom sprudu koji se samo povremeno pojavljuje iznad linije vode; da se stanje u pogledu vlasništva na novonastalom riječnom otoku koje je jednom sudski utvrđeno ne mijenja usljed eventualne kasnije promjene toka rijeke ili veličine otoka; da se na novonastalom riječnom otoku ne dopusti postojanje suvlasništva; da se otok ima smatrati pripadkom ripuarskog zemljišta samo kada se otuđuje cijelo zemljište ili dio neposredno do obale; da se za predmet priraštaja treba smatrati samo otok koji je nastao taloženjem tla; te da bi odredbe o priraštaju na vodotokovima trebalo restriktivno tumačiti.*

**Ključne riječi:** *rimsko pravo, stvarno pravo, tumačenje zakona, originarno sticanje vlasništva, priraštaj zemljišta, riječni otok, riječni nanos, talog zemlje*

### **1. Uvod**

Pravila o sticanju vlasništva priraštajem (accessio) zemljišta sistematizirana su u članu 65 Zakona o stvarnim pravima Federacije BiH (u daljem tekstu ZSP). U pitanju su originarni načini sticanja u nauci poznati uglavnom

pod nazivima nastanak riječnog otoka (*insula in flumine nata*), odron zemlje (*avulsio*) i taloženje zemlje (*alluvium*).

Namjera nam je da ih analiziramo u svjetlu rimskog prava. Cilj istraživanja nije da se dokazuje rimsko porijeklo ustanova sadržanih u članu 65 ZSP-a, budući da je ono notorno poznato.<sup>1</sup> Nećemo se baviti ni historijatom njihove recepcije, odnosno sudbinom navedenih instituta u srednjovjekovnom i modernom pravu, tj. utvrđivanjem puta kojim su navedene norme dospjele u savremeno pravo. Cilj ovog članka je da pruži teleološko tumačenje odredaba ZSP-a o priraštaju zemljišta u svjetlu rimskog prava. Želimo da ukažemo na izvorno značenje koje su ta pravila, danas izvađena iz izvornog konteksta, imala u pravnom sistemu u kome su nastala, odnosno u rimskom pravu. Namjera nam je da ponudimo rješenja nekih eventualnih nedoumica koje se mogu javiti u pogledu tumačenja zakonskih normi, analizirajući ih u njihovom izvornom kontekstu, kontekstu rimskih pravnih tekstova iz kojih su preuzeta u srednjovjekovna i savremena prava. Također, želimo da ukažemo na određena pravna pravila rimskog prava koja, iako nisu preuzeta u ZSP, mogu biti koristan putokaz za rješavanje određenih situacija koje bi u praksi mogle nastati, a koje, kako ćemo vidjeti, zakon ne regulira izričito.

U prvom dijelu rada analizirat ćemo tačke 1–3 člana 65 ZSP-a o novonastalom riječnom otoku (adi), a u drugom dijelu tačke 4 i 5 o vodenoj bujici i talogu zemlje. Stav 6, u kojem se konstatira da sudska odluka u pogledu ustanovljenja prava vlasništva na prirasloj nekretnini ima konstitutivan karakter, unijeta vjerovatno radi sprečavanja samovlasnog pribavljanja prava, neće biti predmet analize ovog rada.

## **2. Novonastali riječni otok**

U tačkama 1–3 člana 65 ZSP-a se kaže:

*1. Nastane li otok u sredini vodotoka koji nije opće dobro, tada otok pravno prirasta zemljištima koja leže duž tog otoka na obje obale po dužini zemljišta, u širinu do polovice vodotoka, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno.*

*2. Ako je otok koji nije opće dobro nastao na jednoj polovici vodotoka, u cjelini prirasta zemljištu na bližoj obali.*

---

<sup>1</sup> Problemima priraštaja zemljišta na rijekama posvećena je brojna i relevantna romanistička literatura (vidjeti npr. Maddalena, 1970; Sargenti, 1957, 1964, 1965; Mazzacane, 1972; Fitch Ware, 1905; Barra, 1998; Cervenca, 1972, da spomenemo samo neke od najvažnijih naslova posvećenih *ex professo* temi priraštaja zemljišta na rijekama).

3. *Odredbe ovog člana ne primjenjuju se ako otok nastane presušivanjem vode, diobom vode na više rukavaca ili ako zemljišta budu poplavljena.*

U Justinijanovim Institucijama odgovarajući član glasi ovako:

*1.2.1.22 Otok koji je nastao u moru, što se rijetko dešava, pripada onome ko ga zauzme; naime smatra se da je ničiji. A stvoren u rijeci, što se češće dešava, ako zauzima baš središnji dio rijeke, pripada zajedno onima, koji sa obje strane rijeke posjeduju zemljišta na samoj obali, u srazmjeri sa rasprostranjem svakog imanja, koje se rasprostiranje računa duž obale. A ako je bliže jednoj obali, pripada samo onima, koji posjeduju zemljišta na toj obali. A ako se na nekom mjestu rijeka podijeli, pa nizvodno sjedinjena okruži nečije zemljište u vidu otoka, zemljište ostaje onoga, čije je i bilo.<sup>2</sup>*

Ovaj tekst iz Justinijanovih Institucija, koji je izvršio snažan uticaj na kasniji razvoj prava, u Institucije je doslovno preuzet iz Gajevog djela *Res cottidianae*, za šta je dokaz jedan skoro identičan fragment sačuvan u Digestama.<sup>3</sup> Izgleda da je oko pravila o novonastalom riječnom otoku postojao konsenzus među klasičnim pravnicima, budući da, kako ćemo kasnije vidjeti, Paul i Pomponije (koji se pak poziva na Celza Mlađeg) uglavnom ponavljaju isto, uz poneko preciziranje (D.41.1.29; D.41.1.30).<sup>4</sup>

**2.1 Šta znači termin *opće dobro* u ZSP-u?** Kada uporedimo odredbe ZSP-a sa rimskom regulativom, zaključujemo da se značajnije odstupanje opaža samo u pogledu toga što je primjena instituta priraštaja u ZSP-u ograničena na vodotokove koji nisu *opće dobro*. Izgleda da nije dovoljno jasno šta

---

<sup>2</sup> *1.2.1.22 insula quae in mari nata est, quod raro accidit, occupantis fit: nullius enim esse creditur. at in flumine nata, quod frequenter accidit, si quidem mediam partem fluminis teneat, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam praedia possident, pro modo latitudinis cuiusque fundi, quae latitudo prope ripam sit. quodsi alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam praedia possident. quodsi aliqua parte divisum flumen, deinde infra unitum agrum alicuius in formam insulae redegerit, eiusdem permanet is ager, cuius et fuerat.*

<sup>3</sup> *D.41.1.7.3 Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum Insula quae in mari nascitur (quod raro accidit) occupantis fit: nullius enim esse creditur. in flumine nata (quod frequenter accidit), si quidem mediam partem fluminis tenet, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam praedia possident, pro modo latitudinis cuiusque praedii, quae latitudo prope ripam sit: quod si alteri parti proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prope ripam praedia possident.* Od autora koji su se bavili analizom ovog teksta vidjeti posebno Arnaud (1968, str. 190).

<sup>4</sup> Neki romanisti međutim smatraju, polazeći od razlika između Gajevog teksta u Institucijama i tekstova drugih klasičnih pravnika, da je Gajev tekst u *Res Cottidianae* plod postklasične elaboracije, tako Maddalena (1970, str. 13–14).

se ovim htjelo reći, jer jezičkim tumačenje člana 3 stav 1 Zakona o vodama moglo bi se zaključiti da su sve vode u BiH opće dobro, te da se prema tome odredbe o priraštaju zemljišta zapravo uopće ne mogu primjenjivati.

S druge strane, dok ZSP govori uopćeno o *vodotoku*, rimski tekst govori o *rijeci (flumen)*, koju Rimljani određuju kao vodotok veći od potoka kako objektivno, po protoku vode, tako i po procjeni okolnog stanovništva koje ga uobičajeno smatra rijekom (D.43.12.1.1).<sup>5</sup> Javna rijeka (*flumen publicus*), tj. rijeka u javnom vlasništvu, jeste ona koja stalno teče, koja dakle nije bujični vodotok (D.43.12.1).<sup>6</sup> Mjesto kojim povremeno protiče bujica ne razlikuje se uopće od ostatka zemljišta u privatnom vlasništvu (D.43.12.1.4). Budući da je voda javno dobro i da ona rijekom stalno protiče, rijeka koja teče neprekidno ne može biti u privatnom vlasništvu, dok vododerina koja se ponekad ispuni vodom može. No ipak, termin *opće dobro* u ZSP-u ne bi trebalo tumačiti u značenju *javno dobro*. Naime, pitanje novonastalog riječnog ostrva može se postaviti jedino na vodotoku u javnom vlasništvu<sup>7</sup>, pa tim prije nema smisla isključivati ovu situaciju. Na vodotoku koji je već u privatnom vlasništvu, i na kome je razgraničeno vlasništvo privatnih lica, pojava otoka po prirodi stvari ne može promijeniti vlasničku situaciju. Kako stvari stoje, tumačenje ograničenja primjene instituta priraštaja zemljišta na vodotokove koji nisu opće dobro treba prepustiti sudskoj praksi.

**2.2 Šta se smatra obalom?** Novonastali otok će dakle pripasti vlasnicima priobalnih parcela na bližoj obali. No šta ako je u zavisnosti od vodostaja otok bliži čas jednoj čas drugoj obali? Kada sudski vještaci treba da izađu na teren da izmjere razdaljinu? Odgovor na ovo pitanje zavisi od jednog drugog: šta je uopće *obala*? ZSP ne definira ovaj pojam, kao ni Zakon o vodama, no definiciju nalazimo ponovo u rimskom pravu:

D.43.12.1.5 Ulpijan, iz šezdeset osme knjige o ediktu: *Ispravno se međutim definira da je obala ono, što sadrži rijeku dok se strogo drži svog prirodnog toka; a ako zbog padavina ili plime ili nekog drugog razloga privremeno pora-*

---

<sup>5</sup> Rimski pravници, dakle, ne definiraju pojam rijeke nego ga određuju negativno, razlikujući rijeku od drugih vodotokova. Definiranjem pojma rijeke bavili su se međutim nepravници, poput filologa i retora. (Vidjeti npr. Heide, 1932, str. 135–146; od izvora vidjeti posebno Varro, *De lingua latina*, 5.27.)

<sup>6</sup> Rijeke su u rimskom pravu uglavnom bile u javnom vlasništvu (Robbe, 1979, str. 659 i dalje; Maddalena, 1970, str. 75–76; od izvora vidjeti posebno D.1.8.4.1).

<sup>7</sup> Naravno, podrazumijeva se da privatno vlasništvo na zemlji koja se nalazi uz obale javnih rijeka može postojati, kako po rimskom tako i po savremenom pravu, samo što vlasnici priobalnih parcela moraju da trpe određena ograničenja prava vlasništva u javnom interesu (D.1.8.5). Nema razloga da se isti princip ne primjenjuje na riječne otoke.

ste, obale se ne mijenjaju; niko naime ne kaže da Nil, koji kad poraste potopi (cio) Egipat, mijenja ili proširuje svoje obale. Jer kad se vrati na svoj stalni nivo, obale njegovog korita treba upravljati.<sup>8</sup>

Dakle, obala je tamo, gdje je linija najvišeg vodostaja dok rijeka teče u koritu. To što se rijeka povremeno izlije iz korita ne utiče na određivanje obale rijeke, čak ni ako se dešava redovno i sezonski. *A contrario*, možemo zaključiti da, i ako je vodostaj privremeno opao, obalom treba opet smatrati najveću zabilježenu gornju granicu redovnog vodostaja (bez izlivanja rijeke).

**2.3. Da li je neophodno da otok bude stalno iznad nivoa vode da bi bio predmet prava priraštaja?** Odnosno, može li postojati pravo vlasništva na sprudu koji se samo povremeno pojavljuje? Ni rimsko ni savremeno pravo ne nude direktan odgovor na ovo pitanje, no tumačenjem se može zaključiti da bi on trebao biti odričan. Sve područje od površine vodenog ogleдалa rijeke do linije najvišeg vodostaja javno je vlasništvo kao i sama rijeka, i ako se ovo načelo primjenjuje na priobalnu zonu koja može da bude povremeno suha pri niskom vodostaju, nema razloga da se ne primjenjuje na sprudove:

D.43.12.3pr. Paul, iz šesnaeste knjige o Sabinu: *Javne rijeke koje teku su javne baš kao i njihove obale. 1. Smatra se da je obala ono, što sadrži rijeku kad je najviša. 2. Nijesu sva mjesta uz riječne obale javna, jer obale se protežu, od tamo gdje od ravnog (zemljište) počinje da se naginje pa sve do vode.*<sup>9</sup>

Dakle, ako rijeka ponekad plavi cio otok dok je u koritu, onda on ne može biti u privatnom vlasništvu. No, neće ništa smetati ako se rijeka izlije iz korita pa poplavi i otok; u tom slučaju ne bi trebalo smatrati da je on dio riječnog korita.

**2.4 Ako je otok u vrijeme nastanka bio bliži jednoj obali, pa kasnije usljed trajne promjene toka bude bliži drugoj obali, kome pripada otok?** Ili se čak, recimo, dogodi da sa druge strane rijeka sasvim presahne? Ovo

---

<sup>8</sup> D.43.12.1.5 Ulpianus libro sexagensimo octavo ad edictum: *Ripa autem ita recte definitur id, quod flumen continet naturalem rigorem cursus sui tenens: ceterum si quando vel imbribus vel mari vel qua alia ratione ad tempus excrevit, ripas non mutat: nemo denique dixit Nilum, qui incremento suo Aegyptum operit, ripas suas mutare vel ampliare. nam cum ad perpetuam sui mensuram redierit, ripae alvei eius muniendae sunt.* Za detaljniju analizu ovog teksta vidjeti Salerno (1981, str. 240) i Rodger (1987, str. 24).

<sup>9</sup> D.43.12.3pr. Paulus libro sexto decimo ad Sabinum: *Flumina publica quae fluunt ripaeque eorum publicae sunt. 1 Ripa ea putatur esse, quae plenissimum flumen continet. 2 Secundum ripas fluminum loca non omnia publica sunt, cum ripae cedant, ex quo primum a plano vergere incipit usque ad aquam.*

tim prije, ako se to desi prije nego što je vlasništvo sudski utvrđeno. Da li otok pripada vlasniku zemljišta na onoj strani na kojoj je bilo u vrijeme nastanka, ili onome čijem je zemljištu bliže u vrijeme utvrđivanja vlasništva? Ovo pitanje postavljalo se u rimskoj pravnoj praksi, a nema razloga da ne očekujemo da se može postaviti i danas:

D.41.1.56.1 Prokul, iz osme knjige pisama: *Zatim pitam, ako je nastao otok blizu moje obale i poslije toga cijela rijeka počne da teče između mene i ostrva napustivši svoje korito, kojim je tekao glavni tok, zar ne sumnjaš, da i otok ostaje moj a ništa manje i ono zemljište, koje je rijeka napustila, postaje moje? Molim te, napiši mi šta misliš.*

*Prokul je odgovorio: Ako je otok na početku bio bliže tvojoj obali, pa rijeka napusti glavno korito, koje je bilo između onog otoka i onog susjednog zemljišta, koje je bilo preko rijeke, otok ostaje tvoj, ništa manje. Ali korito, koje je bilo između onog otoka i susjednog zemljišta, treba da se podijeli popola, tako da se smatra da je dio blizu otoka tvoj, a dio blizu susjedovog zemljišta njegov. Smatram, da ako je riječno korito presahlo sa druge strane otoka, da je on prestao da bude otok, ali zovem ga otok da bi se stvar lakše razumjela.*<sup>10</sup>

Činjenično stanje je sljedeće: Nastao je otok koji je bliži jednoj obali rijeke. On po ranije navedenim pravilima pripada vlasniku zemljišta koje se nalazi na bližoj obali. Nakon toga rijeka je napustila glavno korito i u cijelosti počela teći ranijim sporednim rukavcem, tj. između zemljišta čijem je vlasniku pripalo i otoka (koji je zapravo na taj način i prestao biti otok ali se u tekstu tako naziva radi lakšeg razumijevanja).

Pravno pitanje je, da li nekadašnji otok ostaje u vlasništvu ranijeg vlasnika, i da li će njemu pripasti i novonastalo riječno korito?

---

<sup>10</sup> D.41.1.56.1. Proculus libro octavo epistularum *Item quaero, si, cum propior ripae meae enata est insula et postea totum flumen fluere inter me et insulam coepit relicto suo alveo, quo maior amnis fluerat, numquid dubites, quin etiam insula mea maneat et nihilo minus eius soli, quod flumen reliquit, pars fiat mea? rogo, quid sentias scribas mihi. Proculus respondit: si, cum propior fundo tuo initio fuisset insula, flumen relicto alveo maiore, qui inter eam insulam fuerat et eum fundum vicini, qui trans flumen erat, fluere coepit inter eam insulam et fundum tuum, nihilo minus insula tua manet. set alveus, qui fuit inter eam insulam et fundum vicini, medius dividi debet, ita ut pars propior insulae tuae tua, pars autem propior agro vicini eius esse intellegatur. intellego, ut et cum ex altera parte insulae alveus fluminis exaruerit, desisse insulam esse, sed quo facilius res intellegeretur, agrum, qui insula fuerat, insulam appellant. Vidjeti: Maddalena (1970, str. 26) i Barra (1998, str. 20).*

Prokul je odgovorio da bivši otok ostaje u vlasništvu ranijeg vlasnika. Međutim, teren koji je nastao isušivanjem ranijeg riječnog korita podijelit će se na pola između vlasnika bivšeg otoka i vlasnika susjednog terena, na isti način kao da se radi o bilo kojem isušenom riječnom koritu. U današnjem pravu ovo po svemu sudeći ne bi bilo moguće, jer bi isušeni riječni tok postao javno dobro.

U skladu sa logikom Pomponijevog rješenja možemo zaključiti da otok tim prije ne bi promijenio vlasnika ako glavni tok ne bi sasvim presušio, nego usljed smanjenja protoka postao sporedni (a onaj koji je bio sporedni, postao glavni). Također, ako bi presušio sporedni rukavac rijeke, izvjesno je da bi isušeno zemljište po rimskom pravu pripalo licu koje je vlasnik kako otoka tako i obližnjeg zemljišta. No, u našem pravu, budući da ZSP ne predviđa sticanje vlasništva privatnih lica na isušenom riječnom koritu, izgleda da bismo u ovom posljednjem slučaju imali zanimljivu situaciju: između bivšeg otoka i glavne parcele kojoj je ono priraslo, oba u privatnom vlasništvu, protezao bi se pojas isušenog riječnog korita, u javnom vlasništvu!

Dodajmo i da se sličan princip primjenjuje ako se otok kasnije poveća tako da se protegne duž više imanja, uz koja se nije protezao u vrijeme nastanka: otok pripada isključivo vlasnicima priobalnih imanja uz koja se nalazio u vrijeme nastanka a ne i onima uz čija se imanja kasnijem proširio, i svako kasnije uvećanje otoka se posmatra kao talog zemlje (D.41.1.56pr; Barra, 1998, str. 33–34).

## **2.5. Da li na novonastalom riječnom otoku na sredini rijeke nastaje suvlasništvo više lica, ili se njihovi dijelovi moraju odmah razgraničiti?**

Po rimskom pravu, prihvaćeno je drugo rješenje:

D.41.1.29 Paul, iz šesnaeste knjige o Sabinu: *Među onima, koji imaju imanja uz jednu obalu, otok nastao u rijeci ne postaje nepodijeljeno zajedničko, nego podijeljeno po oblastima; koliko naime je prije toga bila njihova obala, toliko, kao da je povučena linija po dužini preko ostrva, svako će od njih imati na njemu određenu oblast.*<sup>11</sup>

Izgleda da i jezičko tumačenje odredaba ZSP-a upućuje na ovakvo rješenje. Zakon kaže, ako je otok na sredini rijeke, pravno prirasta zemljištima koja

---

<sup>11</sup> D.41.1.29 Paulus libro sexto decimo ad Sabinum *Inter eos, qui secundum unam ripam praedia habent, insula in flumine nata non pro indiviso communis fit, sed regionibus quoque divisis: quantum enim ante cuiusque eorum ripam est, tantum, veluti linea in directum per insulam transducta, quisque eorum in ea habebit certis regionibus.* Vidjeti Maddalena (1970, str. 8 i 43).

leže duž tog otoka na obje obale po dužini zemljišta, u širinu do polovice vodotoka, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno (§65, tačka 1). Ova drevna pravila, porijeklom kako smo vidjeli iz rimskog prava, bila su prihvaćena i razvijana od strane glosatora i postglosatora u srednjem vijeku, i korištena su kako za rješavanje međašnih sporova oko vlasništva, tako i za rješavanje sporova međunarodnog karaktera. Posebno značajan u tom smislu je doprinos postglosatora Bartola od Sasoferata (1313–1357) i njegovog dijela *Tractatus de fluminibus seu Tyberiadis* u kome je razmatrao različite probleme riječnog prava, posebno probleme novonastalih riječnih ostrva i napuštenih riječnih korita. Razvijajući ideje preuzete iz rimskog prava, on je došao i do nekih novih i originalnih rješenja. Jedna od Bartolovih inovacija bila je primjena Euklidovih geometrijskih metoda za podjelu novonastalih riječnih ostrva na Tibru među vlasnicima susjednih parcela u skladu sa pravilima rimskog prava. To je učinjeno na toliko logičan i detaljan način da bi u slučaju bilo kakve nedoumice o tome kako da se srazmjerno podijeli riječni otok među vlasnicima ripuarskih parcela bilo dovoljno savremene geometre uputiti na Bartolov traktat (Poblet, 2013, str. 1–2; Frova, 1999, str. 81–89).

**2.6. Da li se otok tretira kao pripadak zemljišta, ili kao njegov sastavni dio?** Ukoliko naprimjer neko kupi dio zemljišta na obali, da li automatski ima pravo i na dio otoka, ili ne? Odgovor rimskog pravnika Pomponija je, da ako se otuđuje dio parcele koji nije neposredno uz obalu, onda lice koje je pribavilo taj dio nema nikakva prava na otok:

D.41.1.30pr. Pomponije, iz trideset četvrte knjige o Sabinu: *Dakle ako nastali otok priraste mom zemljištu i ja prodam donji dio zemljišta, naspram kojeg se otok ne nalazi, ništa od otoka neće pripasti kupcu po tom osnovu, budući da mu ne pripada od početka, čak i da je, u vrijeme kad je otok nastao, bio vlasnik tog dijela.*<sup>12</sup>

No, *a contrario*, možemo zaključiti da bi, ako bi se otuđio dio parcele neposredno uz obalu, pribavilac imao pravo na dio otoka.

**2.7. Na koji način nastaje otok koji može biti predmet priraštaja?** Zakon kaže u tački 3. člana 65: *Odredbe ovog člana ne primjenjuju se ako otok*

---

<sup>12</sup> D.41.1.30pr. *Pomponius libro trigensimo quarto ad Sabinum Ergo si insula nata adcreverit fundo meo et inferiorem partem fundi vendidero, ad cuius frontem insula non respicit, nihil ex ea insula pertinebit ad emptorem eadem ex causa, qua nec ab initio quidem eius fieret, si iam tunc, cum insula nasceretur, eiusdem partis dominus fuisset.* Za detaljniju analizu ovog teksta vidjeti Maddalena (1970, str. 13 i 101) i Veyand (1983, str. 243).



*nastane presušivanjem vode, diobom vode na više rukavaca ili ako zemljišta budu poplavljena. Dakle, ZSP određuje na negativan način kakvi otoci mogu biti predmet priraštaja. Uporedimo zakonsku odredbu sa sljedećim rimskim tekstom:*

D.41.1.30.2 Pomponije, iz trideset četvrte knjige o Sabinu: *Na tri načina nastaje otok u rijeci, jedan, kad njiva, koja nije pripadala koritu, bude okružena okukom, drugi, kad mjesto, koje je pripadalo koritu, presuši i (rijeka) počne teći okolo, treći, kad postepenim taloženjem načini visoko mjesto iznad korita i nanosom ga poveća. Putem dva posljednja načina nastali privatni otok pripada onome, čije se zemljište nalazi naspram njega, dok prvim ne; jer i priroda rijeka je takva, da promjenom svoga toka mijenjaju i osnov korita. I nije od značaja, da li se postavlja pitanje o promjeni korita u pravom smislu ili o onome, što je naraslo taloženjem tla i zemlje, jer u oba slučaja radi se o istoj kategoriji. U prvom slučaju pak na taj način se ne mijenja osnov vlasništva<sup>13</sup>.*

Rimski jurisprudent Pomponije kaže da novi otok može nastati na tri načina: stvaranjem novog rukavca rijeke koji okruži dio zemljišta, smanjenjem vodostaja, ili taloženjem nanosa. U prvom slučaju zemljište i dalje pripada onome kome je pripadalo i prije, a u druga dva slučaja, između kojih rimsko pravo ne pravi razliku (Barra, 1998, str. 19–20), primjenjuju se pravila o priraštaju. No budući da se pod otokom nastalim presušivanjem vode koji se spominje u ZSP-u, u kojem slučaju nema mjesta priraštaju, vjerojatno misli na drugu situaciju koju spominje Pomponije, znači da samo otok nastao na prvi navedeni način, tj. taloženjem zemljišta, može biti podoban za sticanje putem priraštaja.

### **3. Taloženje i odron zemlje**

Instituti taloženja i odrona zemlje regulirani su u članu 65 ZSP-a na sljedeći način:

---

<sup>13</sup> D.41.1.30.2 Pomponius libro trigensimo quarto ad Sabinum *Tribus modis insula in flumine fit, uno, cum agrum, qui alvei non fuit, amnis circumfluit, altero, cum locum, qui alvei esset, siccum relinquit et circumfluere coepit, tertio, cum paulatim colluendo locum eminentem supra alveum fecit et eum alluendo auxit. duobus posterioribus modis privata insula fit eius, cuius ager propior fuerit, cum primum extitit: nam et natura fluminis haec est, ut cursu suo mutato alvei causam mutet. nec quicquam intersit, utrum de alvei dumtaxat solo mutato an de eo, quod superfusum solo et terrae sit, quaeratur, utrumque enim eiusdem generis est. primo autem illo modo causa proprietatis non mutatur.* Vidjeti: Maddalena (1970, str. 26).

4. *Otrgne li vodotok komad zemljišta i pripoji ga drugom zemljištu, vlasnik otrgnutog komada zemljišta ima pravo u roku od godine dana vratiti taj komad zemljišta. Ako nakon isteka roka od godine dana otrgnuti komad zemljišta nije vraćen, isti postaje sastavni dio zemljišta kome je pripojen.*

5. *Zemlja koju vodotok taloži na neko zemljište priraštaj je toga zemljišta.*

Paragrafi posvećeni ovoj problematici u Justinijanovim Institucijama glase ovako:

I.2.1.20 *Pored toga ono što je nanosom dodato tvojoj njivi, stičeš po osnovu prava naroda. "Nanos" pak znači postepeno taloženje. Putem nanosa se dakle podrazumijeva da je dodato ono, što je dodato tako postepeno, da se ne može uočiti, koliko je u kojem trenutku dodato. 21 A ako je riječnom silom otrgnut dio tvog imanja i nanijet na susjedno imanje, jasno je da on ostaje tvoj. Naravno ako duže vrijeme leži na susjednom zemljištu i stabla, koja je donio sa sobom, puste korijenje u to zemljište, od tog trenutka se smatra da su prirasla susjednom zemljištu.<sup>14</sup>*

I ovaj u nauci dobro poznati tekst preuzet je iz Gajevog djela *Res Cottidianae* (vid. D.41.1.7.1–2). Također, i Gajeve Institucije sadrže slična rješenja (G.2.70–71). Jedina razlika u pogledu načina reguliranja ovog pitanja između ZSP-a i Justinijanovih Institucija je u tome što je rok da se odronjeno zemljište vrati na parcelu sa koje se odronilo u ZSP-u fiksno određen na godinu dana, dok Institucije predviđaju da se zemlja može povratiti sve dok u njoj postojeće rastinje ne pusti korijenje u parcelu na koju je nanijeto.

**3.1. Da li se zbog riječne erozije mogu pomjerati katastarske granice zemljišta?** Odron ili taloženje zemlje često samo dovode do smanjenja plodnosti jednog zemljišta i povećanja plodnosti drugog, ali nekad mogu dovesti i do smanjenja površine jednog i povećanja površine drugog zemljišta. Problem erozije i taloženje zemljišta koje dovodi do postepene promjene toka ri-

---

<sup>14</sup> I.2.1.20 *praeterea quod per alluvionem agro tuo flumen adiecit, iure gentium tibi adquiritur. est autem alluvio incrementum latens. per alluvionem autem id videtur adici, quod ita paulatim adicitur, ut intellegere non possis, quantum quoquo momento temporis adiciatur. 21 quodsi vis fluminis partem aliquam ex tuo praedio detraxerit et vicini praedio appulerit, palam est eam tuam permanere. plane si longiore tempore fundo vicini haeserit arboresque, quas secum traxerit, in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo adquisitae esse.* Ovaj tekst također je preuzet u Justinijanove Institucije iz Gajevog djela *Res Cottidianae*, vid. D.41.1.7.1-2. Radi upoređenja, vidjeti G.2.70-71. Za analizu razlika između Gajevih tekstova u Digestama i u Gajevim Institucijama vidjeti Maddalena (1970, str. 14 i dalje).

jeke u toku vremenskih perioda koji su u odnosu na ljudski vijek jako dugi, naprimjer više stotina ili više hiljada godina, od rimskog do današnjeg prava rješavan je uvijek na samo jedan način: na štetu strane čija se obala na taj način smanjuje. Granica ostaje na rijeci, bez obzira na to što se time jedna parcela erozijom smanjuje, a druga taloženjem povećava, ako se to dešava postepeno.

No, budući da uvijek ide na štetu jedne strane, ovo pravilo su Rimljani tumačili usko. Kao prvo, izgleda da se *ius alluvionis* nije primjenjivalo na granice imanja koje su tačno utvrđene od strane javnih organa ("katastarske granice", kako bi se danas reklo). Sljedeći fragment izgleda da to sugerira:

D.41.1.16 Florentin, iz šeste knjige Institucija: *Smatra se da na razgraničenim zemljištima nema mjesta pravu taloženja (ius alluvionis): stoga je i božanski Pije ustanovio a i Trebacije kaže da zemljište, koje je nakon poraza neprijatelja dodijeljeno pod tim uslovom, da pripada zajednici građana, potpada pod ius alluvionis i nema (utvrđene) granice; ali zaplijenjeno zemljište (od pojedinaca) je razgraničeno, tako da se zna kome je šta dodijeljeno, i šta je kome prodato, i šta je ostalo javno.*<sup>15</sup>

No, šta se tačno u ovom tekstu podrazumijeva pod *razgraničenim zemljištima* je sporno. Maddalena oslanjajući se uglavnom na opsežnu analizu djela rimskih gramatičara pokušava da dokaže da se pod time podrazumijeva samo razgraničenje između privatnih i javnih zemljišta. Također, tvrdi da je termin *ius alluvionis* označavao u ovom slučaju samo pravo priraštaja novog otoka i napuštenog riječnog korita, a ne i taloženje zemlje, te da bi prema tome u većini situacija ipak bilo dopušteno da se granica pomjeri usljed riječnog taloga (Maddalena, 1970, str. 46–60). Ipak, izgleda da je veći uticaj na kasniji razvoj prava izvršilo tumačenje po kojem su Rimljani razlikovali kao specifičnu kategoriju razgraničeno zemljište (*agrum limitatum*), odnosno takvo koje je od strane geometara (*agrimensores*) precizno razmjereno, i u javnom registru razgraničeno po osnovu svojih dimenzija, a ne opisno (npr. "do rijeke"), čije granice ostaju iste uprkos pomjeranju toka. Takvo mišljenje je prihvatio i Hugo Grotius, koji kaže: *U toj stvari nije za osudu pažljivost Rimljana, koji su razlikovali razgraničena zemljišta od ostalih zemljišta...*<sup>16</sup>

---

<sup>15</sup> D.41.1.16 Florentinum libro sexto institutionum *In agris limitatis ius alluvionis locum non habere constat: idque et divus Pius constituit et Trebatius ait agrum, qui hostibus devictis ea condicione concessus sit, ut in civitatem veniret, habere alluvionem neque esse limitatum: agrum autem manu captum limitatum fuisse, ut sciretur, quid cuique datum esset, quid venisset, quid in publico relictum esset.*

<sup>16</sup> *Quare non contemnenda est hac in parte Romanorum diligentia, qui limitatum agrum ab aliis agris distinxerunt...* (Grotius, 1625, str. 238). Za analizu fragmenta D.41.1.16 vidjeti i Cervencia (1972, str. 113) i Roehle (1968, str. 210 i dalje).

No, bar u jednom slučaju je van spora da Rimljani nisu dopuštali pomjeranje granica između razgraničenih zemljišta usljed riječnog taloga: privatno zemljište ne može se na taj način povećati na račun javnog zemljišta od kojeg je jasno razgraničeno (D.41.1.38; Barra, 1998, str. 39–40).

**3.2. Da li bi *ius alluvionis* trebalo proširiti po analogiji i na slučaj kada nastane novo zemljište taloženjem u vodi koja nije tekuća, kao što je jezero ili bara?** Odgovor rimskih pravnika na ovo pitanje je odričan:

D.41.1.12pr. Kalistrat, iz druge knjige institucija: *Jezero i bara iako ponekad rastu, ponekad se povlače, ipak zadržavaju svoje granice i stoga se u pogledu njih ne dopušta pravo taloženja (ius alluvionis).*<sup>17</sup>

Rimski pravnik dakle sumnja da je takav fenomen uopće moguć u stajaćoj vodi iz prirodnih razloga (Maddalena, 1970, str. 62). Osim toga, treba napomenuti da je stav da se *ius alluvionis* ne proširuje putem analogije u skladu sa ranije navedenim principom da bi ovo pravo trebalo restriktivno tumačiti.

#### 4. Zaključak

Na osnovu svega navedenog, možemo da predložimo sljedeći način tumačenja odredaba člana 65 ZSP-a u sudskoj praksi.

Kao prvo, bilo bi dobro da u interesu pravne sigurnosti praksa zauzme jedinstven stav po pitanju, koji vodotokovi ne predstavljaju opće dobro, odnosno na kojim vodotokovima je uopće moguće da dođe do prava priraštaja na novonastalom riječnom otoku?

Pod pojmom obale trebalo bi podrazumijevati najvišu liniju vodostaja rijeke u koritu. Ne bi trebalo dopustiti pravo priraštaja na sprudu koji je samo povremeno iznad vode. Otok bi trebao da bude vlasništvo vlasnika parcele na obali koja je bila bliža u vrijeme nastanka otoka, čak i ako glavni tok rijeke kasnije postane sporedni i otok bude bliži drugoj obali, pa čak i ako bilo koji od dva rukavca prirodnim putem sasvim presuši. Također, ako se otok kasnije poveća i počne da se prostire uz obale parcela uz koje se nije prostirao u vrijeme kad je nastao, on bi trebao ostati u vlasništvu isključivo vlasnika

---

<sup>17</sup> D.41.1.12pr. Callistratus libro secundo institutionum *Lacus et stagna licet interdum crescant, interdum exarescant, suos tamen terminos retinent ideoque in his ius alluvionis non agnoscitur*. Vidjeti i D.39.3.24.3. Za detaljnu analizu ovog teksta, kao i problema promjene nivoa stajaćih voda u rimskom pravu uopće, vidjeti Rodger (1987, str. 27).

parcela kojima je prirastao u vrijeme nastanka. Svako kasnije uvećanje otoka treba da se smatra za talog zemlje u smislu tačke 5 člana 65 ZSP-a.

Na novonastalom otoku ne treba dopustiti postojanje suvlasništva, čak ni sa opredijeljenim udjelima, nego bi trebalo sudskom odlukom kojom se ustanovljava pravo priraštaja odmah razgraničiti parcele koje prirastaju ripuarskim imanjima.

Riječni otok ili njegov dio ponašaju se kao pripadak imanja samo ukoliko bude otuđen dio ripuarske parcele pored obale, i u tom slučaju pribavilac ima pravo na srazmjerni dio otoka čak i ako to nije ugovorom predviđeno, naravno pod uvjetom da nije izričito isključeno. Ukoliko, međutim, bude otuđen dio ripuarske parcele koji nije neposredno na obali, pribavilac nema pravo na dio otoka.

Kao otok podoban za pribavljanje priraštajem zemlje treba smatrati samo onaj koji je nastao taloženjem.

Pravila o priraštaju zemljišta riječnim talogom treba tumačiti restriktivno. Ne treba ih analogijom proširivati na taloženje zemljišta na stajaćim vodama. Ostaje otvoreno pitanje da li treba prihvatiti uvećanje jednog imanja na račun drugoga usljed postepenog pomjerenja vodotoka samo onda kada je granica između parcela određena opisno ("do rijeke", "do potoka"), ili i onda kada je parcela precizno razmjerena i kada su njene dimenzije tačno određene?

Smatramo da bi navedeni principi tumačenja mogli biti prihvaćeni u praksi sudova u Bosni i Hercegovini ne samo zato što su u skladu sa izvornim smislom koji su norme o priraštaju nepokretnosti imale u rimskom pravu, nego i zbog toga što se radi o logički dobro izbalansiranim i pravičnim pravilima, potvrđenim višemilenijumskom pravnom praksom.

## **Bibliografija**

1. Arnaud, A. J. (1968). Reflexions sur l' occupation, du droit romain classique au droit moderne, *Revue historique de droit français et étranger*, 46, 183–210.
2. Barra, A. (1998), *Gli incrementi fluviali in diritto romano*. Frattamaggiore: Istituto di studi atellani.
3. Cervenca, G. (1972). Gli incrementi fluviali (P. Maddalena, Gli incrementi fluviali nella visione giurisprudenziale classica), *Labeo*, 18, 101–114.

4. Fitch Ware, E. (1905). *Roman Water Law*, West publishing Company, 1905.
5. Frova, C. (1999). Le Traité de fluminibus de Bartolo da Sassoferrato (1355), *Médiévales*, 18/36, 81–89.
6. Grotius, H. (1625). *De jure belli ac pacis libri tres, in quibus ius naturae & Gentium: item iuris publici praecipua explicantur*. Parisiis.
7. Heide, van der, K. (1932). Flumen, fluvius, amnis, *Mnemosyne – New series*, 60 (2), 135–146.
8. Maddalena, P. (1970). *Gli incrementi fluviali nella visione giurisprudenziale classica*. Napoli: Jovene.
9. Maddalena, P. (1974). A proposito di incrementi fluviali, *Labeo*, 20, 224–233.
10. Marta Poblet, M. (2013). Visualizing the law: Crisis mapping as an open tool for legal practice, *Journal of Open Access to Law*, 1, 1–2.
11. Mazzacane, A. (1972). Voce “Isola nata nel fiume”, *Enciclopedia del diritto*, XXII, 930–932.
12. Robbe, U. (1979). *La differenza sostanziale fra “res nullius” e “res nullius in bonis” e la distinzione delle “res” pseudo-Marcianea (“che non ha nè capo nè coda)*, Tomo I, Milano.
13. Rodger, A. (1987). The rise and fall of roman lakes, *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 55, 19–29.
14. Roehle, R. (1968). Das Problem der Gefahrtragung im Bereich des roemischen Dienst-und Werkvertrages, *Studia et documenta historiae et iuris*, 34, 183–222.
15. Salerno, F. (1981). “Aqua pluvia” ed “opus manu factum”, *Labeo*, 27, 218–241.
16. Sargenti, M. (1957). Tre osservazioni sul regime degli incrementi fluviali, *Studia et documenta historiae et iuris*, 23, 352–357.
17. Sargenti, M. (1964). Osservazioni su D. 41.1.38 in rapporto alla teoria dell’alveo abbandonato, *Syntelesia Arangio-Ruiz*, 359–365.
18. Sargenti, M. (1965). Il regime dell’alveo derelitto nelle fonti romane, *Bulettno dell’Istituto del Diritto Romano “Vittorio Scialoia”*, 48, 195–273.
19. Weyand, S. (1983). Kaufverstaendnis und Verkaeufferhaftung im klassischen Roemischen Recht, *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, 51, 225–269.

## **Antički pravni izvori**

### *Corpus iuris civilis*

Digesta

D.1.8.4.1

D.1.8.5

D.41.1.12pr

D.41.1.16

D.41.1.29

D.41.1.30

D.41.1.30pr

D.43.12.1

D.43.12.3pr

D.41.1.7.1-2

D.41.1.30.2

D.43.12.1.4

D.43.12.1.5

D.41.1.38

D.41.1.56pr

D.41.1.56.1

Institutiones

I.2.1.20

I.2.1.21

I.2.1.22

### *Fontes iuris romani ante Iustiniani*

Gai Institutiones

G.2.70

G.2.71

## **Savremeni pravni izvori**

Zakon o stvarnim pravima Federacije BiH. Sl. novine FBiH, 66/13.

Zakon o vodama Federacije BiH. Sl. novine FBiH, 70/06.

## **Literarni izvori**

Varro, *De lingua latina*, 5.27

**Dr. Samir Aličić**

Associate professor

The University of Istočno Sarajevo

Faculty of Law

samiralicic1@gmail.com

**PROVISIONS OF THE LAW ON PROPERTY RIGHTS OF THE  
FEDERATION OF BiH ON ACCESSION OF LAND IN THE  
LIGHT OF ROMAN LAW**

**Summary**

*The subject of the paper are the rules on the acquisition of ownership by accession (accessio) of land systematised by the Article 65 of the Law on Property Rights of the Federation of BiH. The author subjects them to ontological interpretation in the original context that these rules had in Roman law in which they originated, with the aim of offering potential solutions for different situations that may arise in judicial practice, and which have not been expressly regulated by the letter of the Law.*

*The author suggests, among other things, the following: that the term riverbank should imply the highest water line in the riverbed; that the right of accession on a river shoal that only occasionally emerges above water is not to be allowed; that the condition in terms of ownership on a newly formed river island that has once been determined by the court is not to be changed due to possible later changes of the river flow or the size of the island; that the existence of co-ownership on a newly formed river island is not to be allowed; that the island is to be considered an area belonging to riparian land only when the entire land property or the part next to the riverbank is alienated; that only the island formed by deposition of the soil is to be considered the subject of accession; and that the provisions on accession on watercourses should be interpreted restrictively.*

**Keywords:** *Roman law, property rights (rights in rem), interpretation of laws, originary acquisition of ownership, accession of ownership, river island, river shoal, deposition of soil*